

DAVRANIŞ DEĐIŐTİRME

DAVRANIŞIN TANIMI

Kişinin çevresiyle etkileşimi sırasında kişide ve çevrede oluşan gözlenebilir ve ölçülebilir değişikliklerdir.

Davranışın oluşabilmesi için kişinin ve çevrenin olması gerekir.Çevrenin varlığında kişi yoksa yine davranış yoktur.

Davranış olması için kişinin eylemde olması gerekir. Davranışın eylem örneklerine ise **tepki** denir.

Örneğin:El yazısıyla yazma davranışında alfabenin her bir harfinin yazımı bu davranışın tepkilerini oluşturur.

Tepki aynı zamanda davranışın gözlenebilir ve ölçülebilir eylem örnekleridir.

Davranış değiştirme

- Öğrencilere yeni davranış kazandırma ve kazandırılmış davranışları sürdürme davranış değiştirmedir.
- Hangi davranışlar nasıl değişir? kazanılmış davranışlar nasıl sürer? Bu soruların yanıtları davranışların nasıl değiştiğini anlamayı, dolayısıyla, **davranış analizini, davranış ilkelerini** ve bu ilkelere türemiş işlem süreçlerini bilmeyi gerektirir. Davranış değişikliğinin gerçekteşmesinde, davranışın sonucu belirleyicidir. Davranışın süreklilik kazanmasında ise, davranış sonuçlarının ve davranış öncesi durumların birlikte düzenlenmesi gerekir.

Problem davranış

- Oluşumları toplumda kabul edilebilirlik sınırının altında ya da üstünde olan, değiştirilmek için ilgilenilen davranışlardır.

Problem davranış, çocuğumuzun yapmasını istemediğimiz davranışları, çocuğun kendisine, çevresine zarar verdiği davranışları ve yaşıtlarından farklı olan davranışlarıdır.

PROBLEM DAVRANIŞLARI ETKİLEYEN/TETİKLEYEN/OLUŞTURAN DURUMLAR

a) Hazırlayıcı olaylar;

Kullanılan ilaçlar, giysiler, kalabalık ve gürültülü ortamlar, açlık, susuzluk, hastalık

b) Öncüller;

1. Belirli bir zaman dilimi (her gün yemek etkinliğinden sonra bağırma davranışı göstermesi)
2. Belirli fiziksel çevre(sadece oyun parkında arkadaşını ısırması)
3. Belirli insanlar (öğrencinin öğretmen yardımcısıyla birlikteyken sıraya vurması)
4. Belirli etkinlikler (çivi çakma etkinliği sırasında çivileri fırlatması)

c) Sonuçlar

Davranış ortaya çıktıktan sonra sunulan ya da davranışı izleyen durum ya da uyaranlar

Bireyleri problem davranışa iten nedenler (Problem Davranışların İşlevleri)

ELDE ETME

- a) sosyal ilgi ve dikkat elde etme
- b) nesne ya da etkinlik elde etme;
- c) duyuşal ve içşel uyarandan elde etme;

KAÇMA/KAÇINMA

- a) Sosyal ilgi ve dikkatten kaçma/kaçınma
- b) Nesne ya da etkinlikten kaçma/kaçınma
- c) Duyusal ve içşel uyarandan kaçma/kaçınma

ELDE ETME

a) sosyal ilgi ve dikkat elde etme;

problem davranışların başka kişilerin ilgi ve dikkat göstermesi nedeniyle olumlu pekiştirilmesi, (bakış, yaklaşım, konuşma...)

b) nesne ya da etkinlik elde etme;

Problem davranışların yiyecek, oyuncak ve etkinlik elde etme yoluyla olumlu pekiştirilmesi, (yiyecek, etkinlik, para...)

c) Duyusal ve içsel uyaran elde etme

problem davranışlar sonucunda görme, işitme ya da dokunma şeklinde duyusal geri bildirimler sağlanması, (sallama/sallanma, parmak oynatma, kendine vurma, yüksek sesle konuşma, başkalarına dokunma...)

KAÇINMA

a) sosyal ilgi ve dikkatten kaçma;

Sarılma, sıra alma, bakış, yaklaşım, tensel temas....

b) nesne ya da etkinlikten kaçma;

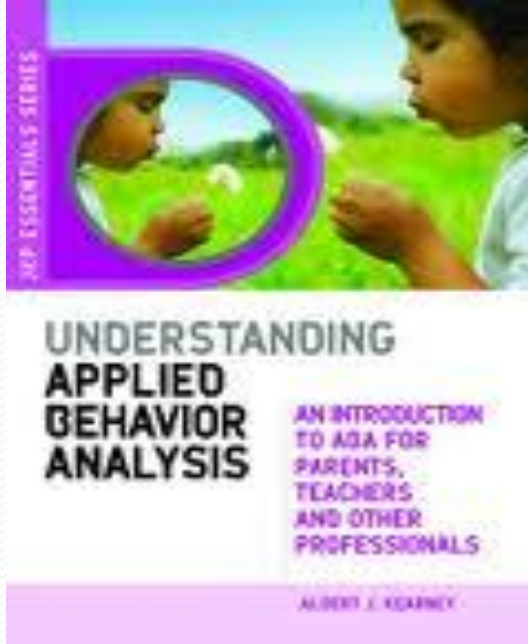
Sevilmeyen bir yiyecek-içecek, zor ve sıkıcı bir etkinlik....

c) Duyusal ve içsel uyarandan kaçma

Kulak ağrısı, açlık, göz yanması..

Uygulamalı davranış analizi

- Uygulamalı davranış analizi, sosyal önemi olan davranışları değiştirmeyi amaçlayan, davranışçı kuramın öne sürdüğü, davranış temel prensiplerine dayalı süreçleri kullanan bilim dalıdır.

Uygulamalı davranış analizi

- İnsan davranışını etkileyen çevresel etmenlerin anlaşılmasına dayalı olarak davranışların yönlendirilmesi ve denetim altına alınması üzerinde yoğunlaşmış bir disiplin alanıdır.
- Sosyal bakımdan önemli olan, gözlenebilir ve nesnel olarak tanımlanabilen davranışlar incelenir.
- Yönetimi davranışta ilerleme sağlayan işlem süreçleriyle davranışlar arasındaki ilişkiyi güvenilir doğrudan gözlemlerle betimleme, ölçme ve analiz etmedir.
- Davranışın analizinin sonuçları ışığında davranış ilkeleri geliştirmede amacını oluşturmaktadır.

Davranış Analizi

- Gözlemler sonucu değiştirilecek olan davranışı belirleme(Hedef Davranış-bağımlı değişken)
- Hedef davranım üzerinde etkili olan değişkenleri gözleme(Bağımsız değişken)
- Gözlenen bu değişkenlerin etkilerini belirleme.

Davranış Analizi örneği

- Ders dinlemeleri gerekirken, başka şeylerle ilgilenen ve sınıfta gezinen öğrencilerin bu davranışları öğretmenin yerlerine oturmalarını hatırlatmasıyla sonuçlanır. Değiştirilecek olan dolayısıyla gözlenecek ve ölçülecek olan hedef davranış öğrencilerin **'gezinme davranışlarıdır'** davranış gözlenerek hedef davranış üzerinde etkisi olan etmenler belirlenir.

Davranış Analizi örneği

- Gezinme davranışını etkileyen etmenler öğrencilerin sıralarında oturmalarını sağlayan öğretmenin vermiş olduğu **ödev** ve **ödevin güçlük düzeyi** gibi davranış öncesi olaylar ve öğrencilerin gezinme davranışını izleyen **'geç yerine otur'** gibi gezinme davranışını **sonuçlarıdır**. Öğretmen geç yerine otur gibi gezinme davranışından sonra söylediklerinin ve gezinme davranışı öncesi verdiği ödevlerin gezinme davranışı üzerindeki etkisine bakmak için çocuğun düzeyine uygun ödevler verilerek **güç ödevin yerine oturma davranışı üzerindeki etkisi** belirlenir.

Davranış Analizi örneği

- ‘Geç yerine otur’ demeleri artırılarak yada son verilerek davranış sonrası olayın gezinme davranışı üzerindeki etkisi ayrıca belirlenir. Böylece gezinme davranışını sürdüren davranış öncesi ve sonrası etmenlerin etkileri belirlenmiş olur. Davranış öncesi ve sonrası ki etmenlerin etkilerinin anlaşılmasına göre öğrencinin gezinme davranışları yönlendirilir ve denetim altına alınır.

HEDEF DAVRANIŞI BELİRLE

HEDEF DAVRANIŞI DOĞRUDAN GÖZLE

HEDEF DAVRANIŞ ÜZERİNDE ETKİSİ
OLAN ELEMENTLERİ BELİRLE

HEDEF DAVRANIŞ
ÜZERİNDE ETKİSİ
OLAN DAVRANIŞ
ÖNCESİ
ELEMENTLERİ
BELİRLE

HEDEF DAVRANIŞ
ÜZERİNDE ETKİSİ
OLAN DAVRANIŞ
SONRASI
ETMENLERİ
BELİRLE

Davranış Analizi örneği

- Yukarıdaki örnekte davranış sonrası etmenleri belirlemek için ilk olarak öğretmenden **Geç yerine otur** gibi eleştiri yorumlarını artırması istenir. Eleştiriler artırıldığında, öğrencilerin gezinme davranışlarında artışlar olmuştur. Öğrencilerin gezinmelerini öğretme öğretmenin eleştirileri etkilediğine göre, sınıfta öğrencilerin gezinme davranışlarının eleştiri yerine başka şekilde sonuçlanmasına gereksinim vardır.

Davranış Analizi örneği

- Bu kez öğretmen, öğrencinin gezinme davranışını eleştiri yorumlarının (öğretmen Dikkatiyle) izlememesini sağlar. Buna karşılık öğrencilerin sırada oturma ve çalışma davranışlarına dair olumlu şeyler söyler (dikkat etmeye başlar). Bu yeni durumda oturma ve çalışma davranışlarının ödülleriyle, dikkat etme ile sonuçlanması, çocukların daha uzun süre sıralarında oturmasını sağlarken, gezinme davranışları azalmıştır. Gezinme davranışının nedeni o halde öğretmenin bu davranışla ilgilenmesi ve vermiş olduğu ödevler ve nitelikleriyle ya da ödev vermemiş olmasıdır.

Uygulamalı davranış analizinin ilkeleri

- **Uygulamalı olması:** Hedef davranışın kuramsal açıdan değil, toplumsal açıdan önemli bir davranış olmasını ifade eder.
- Arttırılmak yada azaltılmak istenen davranış toplumsal açıdan önemli olmalı ve acil önem taşımalı.

- **Davranışsal olmalı:** bireyin değişen ya da değiştirilmesi planlanan davranışının tam olarak gözlenebilir ve ölçülebilir olmalıdır.
- **Analitik olmalı:** eğer işlevsel bir ilişkinin varlığından söz ediliyorsa, davranışın oluşması veya oluşmaması deneysel koşullar altında gösterilmelidir.

Uygulamalı davranış analizinin ilkeleri

- **Teknolojik olmalı:** sürecin yazılı olarak tanımlanmasını ve yeterince detayı içermesini ve bir başka uygulamacı tarafından tekrarlanabilir olmasını gerektirir.
- **Kavramsal sistematığının olması:** uygulamacının izlediği süreçler davranışın temel prensiplerinden kaynaklanıyorsa kavramsal sistematikten söz edilebilir.

Uygulamalı davranış analizinin ilkeleri

- **Etkili olmalı:** Çalışma birey için pratik sonuçlar üretmek için davranışı yeterli şekilde gerçekleştiriyorsa etkilidir.
- **Genellenebilir olmalı:** davranış değişikliğinin başka durumlar ve ve başka davranışlar içinde sürdürülebilir olmasıdır.

Uygulamalı davranış analizinde basamaklar

- Hedef davranışı belirleme ve tanımlama
- Hedef davranışı ölçme ve kaydetme
- Hedef davranış için uygulama yöntemini seçme

Hedef davranışın belirlenmesi ve tanımlanması

- Hedef davranış, sosyal önemi olan ve değiştirilmesi hedeflenen davranıştır. Bir başka deyişle görülmesi istenen son davranıştır.

1-Can, açgözlü

Can, başkalarının tabağından yemek alıyor.

2- Murat, saldırgan.

Murat, arkadaşını ısırıyor.

3- Sibel, tembel.

Sibel, ödevini yapmıyor.

Önceki slayttaki örnek çiftlerinde ilk ifadeler, sorunu duygusal sıfatlarla nitelendiriyor. Bu sıfatlar çocuğun ne yaptığını göstermiyor ve çocuğun iç dünyasına ait varsayımlardır. Bunlar doğru da olabilir, yanlış da...

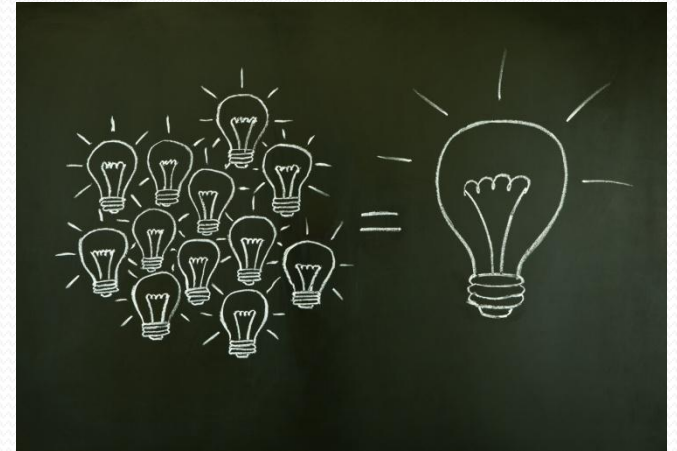
İkinci ifadelerse, çocuğun ne yaptığını; dolayısıyla da neyin değişmesi gerektiğini gösteriyor. “Açgözlülük nasıl değiştirilir?” sorusunu cevaplamak zordur; ancak, “başkalarının tabağından yemek alması nasıl engellenir?” sorusu daha kolay cevaplanır.

İyi bir tanımın řu üç ölçütü karşılaması gerekir.

- 1- Yeterince açık olmalıdır. Tanım herhangi biri tarafından okunduğunda yazan kişi ile anlaşabilmelidir.
- 2- Tanımda davranışı sınırları çizilmelidir.
- 3- Tanım mutlaka nesnel olmalı. Yani davranışın gözlenebilir özellikleri ifade edilmeli.

Hedef davranış belirlenirken dikkat edilmesi gerekli ögeler

- Birey ve/veya çevresi açısından işlevsel olmalı.
- Bireye doğal ortamlarda pekiştireç sağlamalı.
- Daha karmaşık beceriler için önkoşul nitelik taşımalı.
- Toplumsal yaşama katılımı kolaylaştırmalı.
- Bireyin ne yapmayacağını değil ne yapacağını belirtmeli.

Hedef davranışı belirlerken

- Çocuk/birey ile görüşülebilir.
- Bireyin yaşamındaki önemli kişilerden bilgi alınabilir.
- Ölçü araçları uygulanabilir.
- Birey doğrudan gözlenebilir.

Davranış analizi davranışı değiştirmek için öğretici ve pratik bir yöntemdir. Birinci basamak değiştirilmek istenen davranışı dikkatli bir şekilde tanımlamak ve ölçmektir. Davranış dikkatli biçimde ölçülmedikçe ve grafiklendirilmedikçe gelişmeleri görmek olası değildir. Kayıt edilmeyen davranışlar kolayca unutulabilir.

Örneğin; öğretmen davranışın bir gün içinde kaç kez oluştuğunu hatırlayabilir. Ancak önceki 6-7 gün boyunca kaç kez oluştuğunu hatırlamakta güçlük çeker. Bir davranışı değiştirmek için yeni bir program uyguladığınızı düşünelim, uygulama öncesi, uygulama sırasında ve uygulama sonrasında davranışın oluşum sıklığını karşılaştırmaya gereksinmemiz olduğunu biliyoruz.

Durumu biraz daha karmaşıklaştıralım bazı davranışlar günden güne çeşitlenebilir. Bu yüzden davranış analizi süreçlerini kullanan kişi uygulama sürecinde davranışın uygulama öncesine oranla daha iyi ya da daha kötü durumda olup olmadığını bilmek zorundadır. Bir başka deyişle değiştirilmek istenen davranışla uygulama arasındaki ilişkiyi ortaya koymalıdır.

Eğer bunları ortaya koyamıyorsa davranış ve yöntem üzerinde pek çok tartışma olması kaçınılmazdır. Bu tartışmaları en aza indirgemenin yolu davranışın tanımlanması ve ölçülmesidir. Davranışı güvenilir şekilde ölçmek, uygulanabilir ve güvenilir bir tanımlı gerektirir.

Hedef davranışı ölçme ve kaydetme

- Bir davranışı ölçebilmek için ilk aşama davranışı iyi bir şekilde tanımlamaktır. Çünkü iyi tanımlanmamış bir davranış için iki kişinin anlaşması oldukça güçtür. Ayrıca iyi tanımlanmamış bir davranışı ölçmek pek mümkün olmayabilir.

Örnek:

- Top u **pot** Elifi **file** şeklinde okuyan bir öğrencimiz var ve biz algısal probleminden dolayı öğrenemeyeceğini düşünmekteyiz. Öğrencinin Algısal problemi nedeniyle öğrenemeyeceğini düşünmek kısırdöngüsel bir açıklama ve etiketlemedir. Bu etiket davranışı açıklama için kullanılmıştır. Etikete göre konuşma farklı şeylerin söylenmesini gerektirir. Davranışı öğrencinin top u pot elifi file şeklinde okuyor olarak belirlersek davranışı gözlenebilir olarak belirlemiş oluruz. Ve öğrenme programın farklı iki kişide uygulasa bu hedef davranış üzerine yoğunlaşmış olur. Öğrencinin okuma davranışı üzerinde nelerin değiştirilebileceği belirlenir.

Davranış tanımlama örnekleri

DAVRANIŞ SINIFI

TANIMI

DERS DİNLEME

ÖĞRETMENE BAKMA ,KENDİ BAŞINA OKUMA ÖDEVİNİ YAZMA VE BENZERİ

KABA MOTOR DAVRANIŞ

SIRASINI TERK ETME ,AYAĞA KALKMA,KOŞMA,ZIPLAMA,SAND ALYEDE SALLANMA,SIRAYI SALLAMA

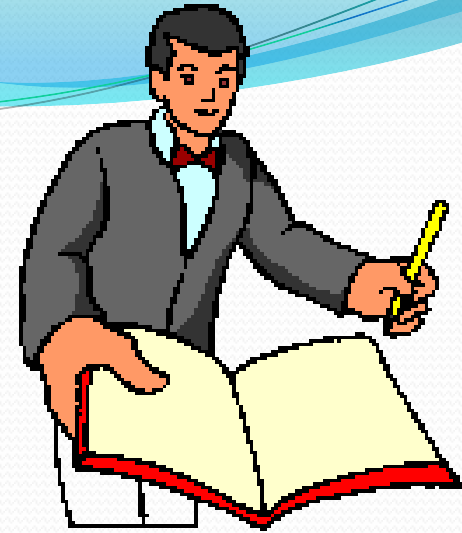
BAŞKALARINI RAHATSIZ ETME

YANINDAKİLERİNİN KİTABINI YERE ATMA,ÖDEVİNİ ALMA,SIRASINI İTEKLEME

Hedef davranışlarının kaydedilmesinin iki amacı vardır.

- 1- Davranışı değiştirmek için etkili yöntemi belirlemeye zemin hazırlar.
- 2- Davranışı değiştirmek için yapılan uygulamanın etkili olup olmadığını belirlemeye hizmet eder.

Kayıt teknikleri

- 1- ABC kaydı.
- 2- Kalıcı davranış ürünü kaydı.
- 3- Fotoğraf ve video ile kayıt.
- 4- Kontrol listeleri ile davranış kaydı.

1- ABC KAYDI

Davranış öncesi ve sonrasında neler olup bittiğine ilişkin, ayrıntılı biçimde veri toplamak için doğrudan gözlemlere yer veren kayıt türüdür. ABC kaydı ile hedef davranışa/davranışlara karar verilir.

ABC kaydı kullanılırken, hedef öğrencinin davranışları ile , ortamda meydana gelen her şey (öğrenciye söylenenler, yapılanlar ya da öğrencinin yaptıkları) yazılmaktadır. Ayrıca ortamda bulunan kişilerin ortamda gerçekleştirdikleri etkinliklerde yazılmalıdır. Gözlemci hiçbir zaman olaylara ilişkin yorumlarını katmamalıdır. Gözlenen davranışın sıklık ve sürelerine ilişkin yaklaşık süre ve sayıları kaydedilir. Gözlemler en az üç oturum sürmelidir.

Doğrudan gözleyerek anektod kaydı yapılırken oluşan tüm davranışlar listelenir. Anektod kaydı ile gözlemci, belli bir zaman aralığında kişinin davranışlarını ve davranışın olduğu çevresel koşulları betimleyen yazılı metin oluşturur ve bu kayıtlarda hedef davranış belirlenir.

Yorum yerine eylemler yazılmalıdır.

Gözlene kişinin tepkisinden hemen önce ve sonra neler olduğu yazılmalıdır.

Her davranış olayının ortalama ne kadar sürdüğü ve davranışın başlama ve bitiş tarihi yazılmalıdır.

Standart kayıt formu kullanılmalıdır.

ABC KAYIT FORMU ÖRNEĞİ

Öğrencinin adı:

Gözleyenin adı:

Tarih:

Süre:

Ortam	Davranış öncesi	Davranış	Davranış sonrası
	Çocuklar yerlerinde oturuyorlar. Y:öğr. “Günaydın Ayşe” dedi.	Ayşe sınıfa girdi. Ayşe yerine oturmadı. Masanın altına yattı.	Y.öğr. Gelip yerine oturmasını söyledi.

DİKKAT

ABC Kayıtlarında birden çok sayıda hedef davranış belirlendiyse ve bu davranışlar üzerinde aynı anda çalışılmıyorsa öğretmen bu davranışlardan sosyal açıdan öncelikli davranışı hedef davranış olarak belirler.

Bu durumda;

Sakınca derecesi,

İleride kullanılma olasılığı

Süreçgenlik derecesi

Bireye pekiştireç sağlama olasılığı

Başka davranışlar için önkoşul niteliği taşıması

Değiştirme kolaylığı

Maliyetinin uygunluğu gibi noktalara dikkat edilerek hedef davranış belirlenir.

Hedef davranış belirlemek için görüşmeler ,gözlemler ve testler uygulandıktan sonra ,elde edilen bilgiler ışığında ,hangi davranışların hedef davranış olarak seçileceğine karar vermek gerekir.Bu kararı verebilmek için bazı sorulara cevap aranmalıdır. Bu sorular;

Arttırılmak ya da azaltılmak istenen davranış ,öğrenci ve çevresindeki bireyler için işlevsel midir?Örneğin, öğrencinin ödevini tamamlaması için gereğinden fazla yardım istemesi ,öğretmenin öğretim zamanını verimli kullanamamasına neden olacaktır.Dolayısıyla öğrencinin yardım isteme davranışı hedef davranış olarak seçildiğinde ,hem öğrenci hem de öğretmen için işlevsel olacaktır.

Arttırılacak ya da azaltılacak davranış ,planı uygulayan kişiler ve planın uygulandığı ortam dışında yapıldığında bireye pekiştireç sağlayacak mıdır?
Örneğin, matematik dersinde parmak kaldırarak söz alma davranışının arttırıldığı durumda Türkçe dersine giren öğretmen ,öğrenci parmak kaldırdığında öğrenciye söz hakkı vermiyorsa , bu davranışın matematik dersi dışında yapılma olasılığı düşük olacaktır.

Arttırılmak ya da azaltılmak istenen davranış ,daha karmaşık ancak işlevsel başka bir davranış için önkoşul niteliği taşımakta mıdır?Örneğin göz kontağı kurma ve sıra alma davranışları,iletişim kurma davranışı için önkoşul olma özelliği göstermektedir.

Hedeflenen davranış değişikliği ,öğrencinin çevresindeki bireylerle daha olumlu etkileşime girmesine yardımcı olacak mıdır?Örneğin,kendisine sırtı dönük olarak oturan bir kişiye bir şey sormak için omzuna hızlıca vurma davranışı gösteren bir öğrencinin bu davranışı hedef davranış olarak seçilip azaltıldığında,öğrencinin çevresindekilerle olumlu etkileşimi sağlanabilir.

Hedeflene davranış değişikliği ,öğrencinin pekiştireç açısından zengin ya da önemli başka ortamlara gitmesine yardımcı olacak mıdır?Örneğin,istediği oyuncağı almak için izin isteme davranışı ,öğrencini sınıf arkadaşlarıyla birlikte oyun oynamasını kolaylaştırabilir.

Arttırılmak ya da azaltılmak istenen davranış öğrencini yaşına uygun mudur?

Arttırılmak ya da azaltılmak istene davranış öğrencinin bağımsız olarak yaşamasına katkıda bulunacak mıdır? Öğrencinin öfke nöbetleri gibi bazı davranışları sürdürdüğü sürece ,toplumda bağımsız olarak yaşamını sürdürmek için gerekli olan becerileri öğrenmesi zorlaşabilir.

Bunların dışında davranışın sıklığı ve sürekliliği,davranışın şiddeti,türü(bazı davranışlar yetişkin için rahatsız edici olabilirken ,çocuk gelişimi açısından normal olabilir.),davranış değiştirme yönüne (Davranışın arttırılacağı,azaltılacağı ya da sürdürüleceğine karar vermek) de dikkat edilmesi gerekir.

Arttırılmak ve azaltılmak istenen hedef davranışlar tanımlandıktan sonra ,tanımlanan bu davranışlar için davranış değiştirme planına amaçlar yazılmalıdır.Amaçlarda ; **Birey,davranış,koşullar ve ölçüt** olmak üzere dört öğe bulunmaktadır.

Amaçlar hangi öğrenci için yazılmış ve belirlenmiş ve yazılmışsa , o öğrencini ismi amaç ifadesinde yer almalıdır.

Amaç ifadesinde arttırılmak ya da azaltılmak istenen davranış,gözlenebilir ve ölçülebilir ifadeler kullanılarak açık ve net olarak yazılmalıdır.

Hedef davranış: söz almadan konuşma

Tanım: Elif derste öğretmen soru sorduğunda öğretmen sözünü bitirir bitirmez hemen sorulan sorunun cevabını verir.

Amaç ifadesinde; hedef davranışın gerçekleşme koşulları yazılırken, hedef davranışın meydana geleceği **ortam, zaman ve nasıl** gerçekleşeceği açıkça belirtilmelidir.

Amaçlarda olması gereken son öge ölçüttür. Ölçüt yazarken üç etmeni göz önünde bulundurmak gerekir;

Ölçüt hedef davranışın özelliğine göre farklı şekillerde ifade edilebilir. Ölçütler zaman sınırını, davranış sıklığını/süresini, yeterli sayılacak doğru cevap yüzdesini, kabul edilebilecek en az doğru cevap sayısını, yada hedef davranışın basamaklarını belirleyerek yazabilir.

Seçilen ölçüt, hedef davranışın önemini yansıtmalıdır ve üçüncüsü de öğrencinin yaşı göz önünde bulundurulmalıdır.

Saldırgan davranışların sınıfta meydana gelmesi hiç istendik bir durum olmadığı için ,bu davranış için amaç yazarken ölçüt,Bir ders saati süresince bu davranışların hiç meydana gelmemesi olabilir.Ancak sınıfta söz almadan konuşma davranışı için ,her konuşmada parmak kaldırmanın beklenmesi çok gerçekçi olmayabilir.Dersin özelliğine göre ölçüt farklılaşabilir.

Okul öncesi düzeyde bir öğrencinin hikaye kitabını yırttığında özür dilemesi beklenirken,yaşı daha büyük bir öğrencinin arkadaşının kitabına zarar vermesi durumunda hem özür dilemesi hem de zarar verdiği kitabın yenisini alması beklenebilir.

Gözlem ve Kayıt Yapma

- Hedef davranışlar tanımlanıp amaçlar yazıldıktan sonra ,davranış değiştirme planını uygulamaya başlamadan önceki,uygulama sırasındaki ve sonundaki davranış değişikliğini belirleyebilmek için ,hedef davranışın gözlenmesi ve kayıt edilmesi gerekir.Öğretmenler tarafından sınıfta en sık kullanılan ve kullanımını kolay olan davranış kayıt teknikleri; **olay kaydı,kontrollü olay kaydı,süre kaydı ve zaman aralığı kaydıdır.**

Olay Kaydı

Olay kaydı kullanılırken öğretmen gözlem süresince hedef davranışın kaç kez meydana geldiğini kayıt eder. Etkinlik bölünmeksizin kayıt yapılabilmesi öğretmen için bir avantaj olarak düşünülebilir.

Kayıt edilecek davranış, el kaldırma, vurma gibi başlangıç ve bitişi belirgin olan davranışlar olmalıdır.

Sallanma gibi çok sık meydana gelen davranışlar olmamalıdır.

Sınıfta gezinme gibi çok uzun sürede ya da farklılaşan sürelerde gerçekleşiyor olmamalıdır.

Eğer davranışların hangi sıklıkla oluştuğunu belirlemek istiyorsanız, her gün aynı zaman diliminde gözlem yapmanın önemini unutmamalısınız.

Olay Kaydı Formu

Gözlenen öğrencinin adı soyadı:

Gözleyenin adı soyadı:

Hedef Davranış:Parmak kaldırarak söz alma

Tarih

1. ders

2.ders

.../.../200

5

.../.../200

5

Öğrencinin yapmış olduğu sayılabilir davranış sayısını arttırma ya da azaltma amaçlandığında **olay kaydı** çoğunlukla kullanılır. Konuşmadan önce parmak kaldırma gibi sosyal davranışları ya da çocukların diğer çocuklara vurması, tükürmesi, küfür etmesi gibi uygun olmayan davranışları azaltmak için kullanılabilir.

Kontrollü Olay Kaydı;
Bu teknikte, veri toplayan kişi hedef davranışın ortaya çıkması için n uyararı vermektir. Olay kaydında olduğu gibi belirlenen gözlem süresince hedef davranışın kaç kez meydana geldiği kayıt edilir. Ancak kontrollü olay kaydında ,daha önceden belirlenen sayıdaki n uyararıların hangilerine öğrencinin hedef davranışla karşılık verdiği ilgili n uyararı numarası daire içine alınarak belirtilir.

Gözlenen öğrencinin adı soyadı:

Gözleyenin adı soyadı:

Hedef davranış:

Ön uyarın:

Gözlem

Oturumu

Tarihleri

10	10	10	10	10	10
9	9	9	9	9	9
8	8	8	8	8	8
7	7	7	7	7	7
6	6	6	6	6	6
5	5	5	5	5	5
4	4	4	4	4	4
3	3	3	3	3	3
2	2	2	2	2	2
1	1	1	1	1	1
0	0	0	0	0	0

Hedef davranışımızın parmak kaldırarak söz istemek olduğunu varsayalım.Öğretmen bir ders boyunca hedef öğrenciye 10 soru soracağını (ön uyarı vereceğini) planlayarak kontrollü olay kaydı formunu oluşturur.Daha sonra bir gözlem oturumu süresince ,öğretmen öğrencinin sorulan soruların hangilerine parmak kaldırarak cevap verdiğini kontrollü olay kaydına o sorulara karşılık gelen sayıları daire içine alarak işaretler.(örneğin 2.3.6. ve7. sorular)Gözlem süresi sonunda ise o gözlem oturumunda hedef davranışın kaç kez meydana geldiği (örneğimizde 4) bu toplama karşılık gelen sayı listede kare içine alınarak işaretlenir.Eğer ,o gözlem oturumunda hedef davranış hiç yapılmazsa 0 kare içine alınır.

Süre Kaydı

Bazı durumlarda hedef davranışın ne kadar süre ile oluştuğunu bilmek ,ne kadar sıklıkla oluştuğunu bilmekten daha önemlidir.Örneğin,bir öğrencinin parmak emme davranışı gün boyunca sadece bir kez meydana gelebilir ;ancak bu davranış saatler boyu sürebilir.Süre kaydı genellikle hedef davranışın oluşum süresinin azaltılmasının ya da arttırılmasının istendiği durumlarda tercih edilir.

Öğrencinin matematik problemlerini çözmesi için daha fazla zaman harcaması istenilen durumlarda ya da öğrencinin bir dersten diğer derse geçişte araç-gerecini çıkarmak için daha az zaman harcaması istenen durumlarda ,kayıt tekniği olarak süre kaydı kullanılabilir.

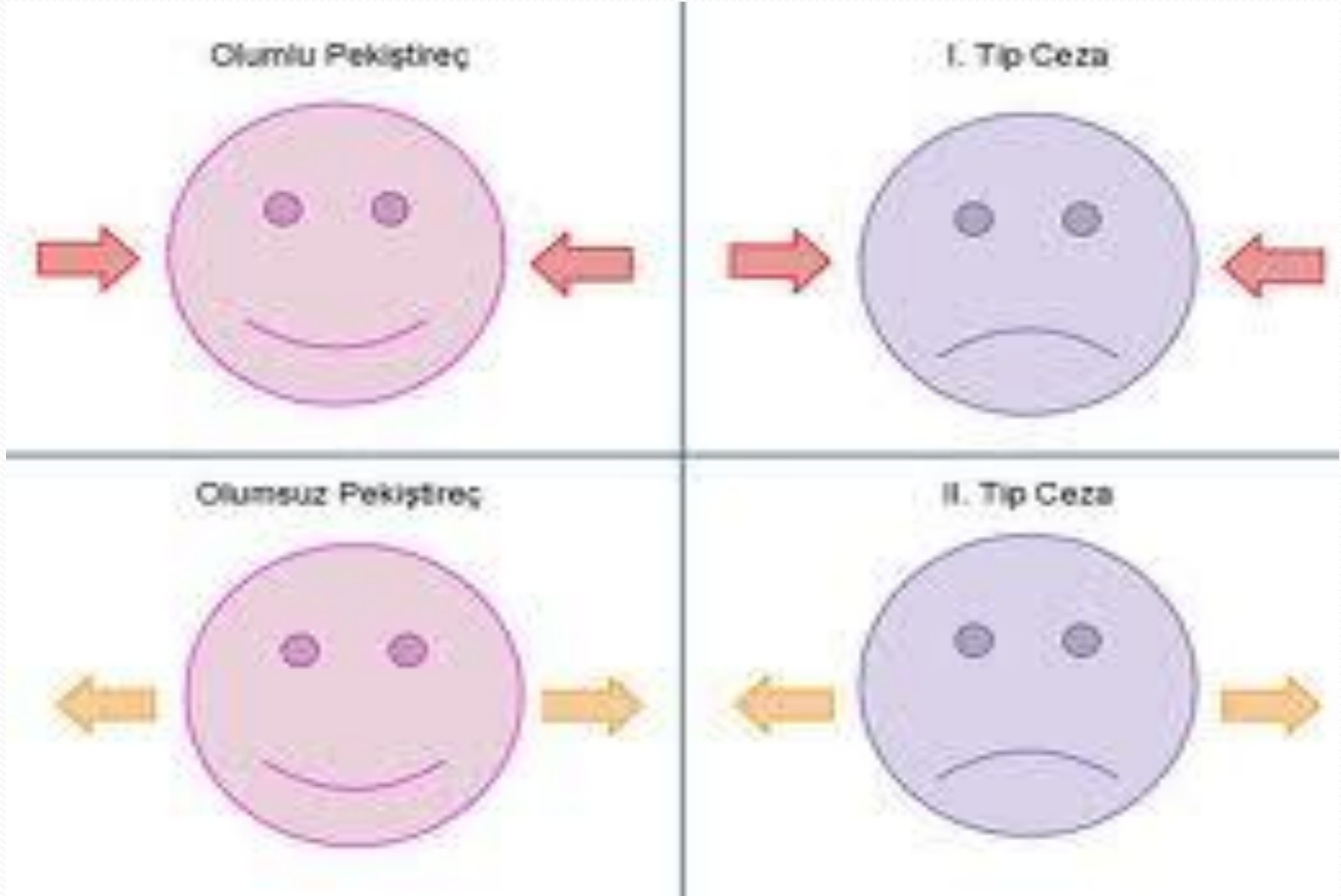
Süre kaydı yapmak için kronometre kullanılabilir.Ya da hedef davranışın başlangıç zamanı ile bitiş zamanı kaydedilir ve aradaki fark süreyi gösterir.

Süre kaydı yapmak için hedef davranışı dikkatlice gözlemek ve süreyi belirleyebilmek için sürekli saat ya da kronometreyi kontrol etmek gerekir.Öğretmenlerin sınıfta öğretim etkinliklerini sürdürürken bu kayıt tekniğini kullanmaları zor olabilir.Bu nedenle öğretmenler,süre kaydı yerine zaman aralığı kaydı tekniğini sıkça tercih etmektedirler.

Zaman aralığı kaydı;Gözlem süresi eşit zaman aralıklarına bölünerek bu aralık içinde davranışın oluşup oluşmamasının kaydıdır.Örneğin iki dakikalık bir gözlemde öğrencinin önündeki işe dikkat etmesi kayıt ediliyor olsun .Öğrenci gözlem süresinin %50 sinde işe dikkat etmiştir.

<i>d</i>	<i>d</i>	-	-	-	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	-	-	-	<i>d</i>

Herhangi bir davranış değiştirme tekniğini kullanmadan önce ,öğrencinin hedef davranışı gerçekleştirme düzeyi ,kayıt teknikleri kullanarak belirlenir.Yani,öğrencinin hedeflenen amaca ilişkin performans düzeyi belirlenir.Daha sonra davranış değiştirme tekniği belirlenip,hedeflenen amaca ulaşmak için bu teknik uygulamaya konur.Amaca ulaşmak için uygulanan davranış değiştirme tekniğinin etkileri ,uygulamadan önceki ve uygulama sırasındaki hedef davranışın gerçekleşme düzeyine bakılarak belirlenebilir.

Uygun davranışların arttırılması

PEKİŞTİRME

- İzlediği davranışın gerçekleşme olasılığını arttıran veya davranışın sürmesini sağlayan uyaranların ortama eklenmesi veya çekilmesi sürecine **pekiştirme** denir.
- Annesi Damla 'ya tuvalet eğitimi vermeye çalışmaktadır. Anne damla tuvalete gittiğinde bu davranışını ona şeker vererek pekiştirdiğini ;fakat Damla'nın tuvalete gitme davranışının artmadığını ,yani pekiştirmenin işe yaramadığını söylemektedir. Böyle bir olayda işe yaramayan pekiştirme değildir. Pekiştirme için kullanılan şeker Damla için pekiştireç özelliği taşımamaktadır.
- İki türü vardır;
 - Olumlu pekiştirme
 - Olumsuz pekiştirme.

Olumlu davranışları arttırabilmek için önce pekiştirme çeşitleri konusunda bilgimizi zenginleştirmek yararlı olacaktır.

Pekiştirecin iki temel özelliği vardır.

**Biri, davranışı izlemesidir.
İkincisi, izlediği davranışın ileride oluşum sıklığını arttırmasıdır.**

Olumlu pekiştirme

- *Olumlu pekiştirme*, bir davranışı izleyen durumda ortama bir uyarının eklenmesiyle o davranışın ileride yapılma olasılığının arttırılmasıdır.
- Olumlu pekiştirmede yer alan uyarana *pekiştirici uyarın* ya da *pekiştireç* adı verilir.

“Oyuncak bebekle oynamayı seven Filiz’e boyama etkinliğini bitirdiğinde oynaması için oyuncak bebeği veriliyorsa,” Filiz’in boyama etkinliğine katılma ve tamamlama davranışları artabilir.

Pekiştirenler iki başlık altında incelenebilir.

- Öğrenilmemiş pekiştirenler (birincil pekiştirenler)
- Öğrenilmiş pekiştirenler (ikincil pekiştirenler)

Öğrenilmemiş pekiştireçler (birincil pekiştireçler)

- Doğal yaşamı sürdürmek için gerekli olan ve biyolojik önem taşıyan uyaranlardır.
- Bu uyaranlar öğrenilmemiştir ve yaşamsal önemleri vardır.

Örneğin; yiyecekler, içecekler, barınma, uyku vb.

- Not: yiyecek içecek türü pekiştireçler küçük çocuklarda ve işlevde bulunma düzeyi sınırlı olan bireylerde etkilidir ancak eğitim ve işlevde bulunma düzeyi arttıkça önemlerini yitirirler.

Öğrenilmemiş pekiştireçlerin özellikleri

1. Etkileri buldukları durumlara göre değişiklik gösterir. Örneğin; karnı tok bir çocuk için yiyecek etkili olmayabilir.
2. Sunulmaları iyi planlanmadığında “doygunluk” ya da “yoksunluk” yaratabilirler.
3. Pekiştireç olma özelliklerini hiçbir zaman yitirmezler çünkü yaşamsal gereksinimdirler.

4. Yiyecek pekiştirenleri diyetli birey için titizlikle seçilmelidir.
5. Doygunluğu ve hızlı tüketimi önlemek için az miktarda sunulmalıdırlar.

Yarar ve sınırlılıkları

- **Yarar :**

Öğretim gerektirmezler. Ancak ikincil pekiştireçlerle birlikte kullanılması önerilebilir.

- **Sınırlılıkları:**

Doygunluk oluşturabileceğinden uzun süre etkili olmayabilir.

Her zaman her yerde kullanılması kolay olmayabilir, her zaman her yerde temini mümkün olmayabilir.

Öğrenilmiş pekiştireçler (ikincil pekiştireçler)

- Yaşamsal bir önem taşıyamamalarına rağmen davranışların arttırılmasında ve sürdürülmesinde etkili biçimde kullanılabilirler.
- Birincil pekiştireçlerle kullanımı sonucu tek başlarına pekiştireç olma özelliği kazanabilirler.

Yararları ve sınırlılıkları

Yarar:

Ulaşılması ve uygulanması her zaman her yerde kolaydır.

Kolayca çeşitlendirilebilir.

Sınırlılık:

birincil pekiştireçlerle birlikte kullanılarak öğretim sürecinden geçmesi durumu sınırlılık olarak ifade edilir ancak öğrenilmiş pekiştireçlerin yararı çok daha fazladır.

Öğrenilmiş pekiştiric türleri:

1. Sosyal pekiştiriciler

-Sözsüz ifadeler: gülümseme, alkışlama, baş ile onaylama, göz kırpma.

-Bedensel iletişim: kucaklama, başını okşama, sırtını sıvazlama, yüzüne dokunma, makas alma.

-Sosyal ortamlarda yakınlık: Öğretmen masasının yakınına oturma, yemek saatinde yan yana oturma, birlikte sınıf panosunu yerleştirme.

-Ayrıcalık tanıma: Bahçede oynamasına izin verme, sınıf defterini okul müdürüne götürme.

-Övgü sözcükleri ya da sözcük grupları: aferin, ne kadar güzel, bunu sen mi yaptın, çok iyi bir iş v.b.

2. Etkinlik pekiştirenler:

şarkı söylemek, yap-bozla oynamak, şiir okumak gibi sözel ya da bedensel bir uğraşı gerektirirler. (Az yeğlenen bir etkinliğin ardından çok yeğlenen bir etkinliğin yapılmasına izin vermek, az yeğlenen etkinliğin yapılmasını artırır. [Premack ilkesi])

3. Nesnel Pekiştirenler:

Oyuncak ya da araç-gereç ve materyaller.

4. Sembol pekiştirenler:

Kendi başlarına anlamı olmayan ama başka pekiştirenlere dönüştürülebilen sembollerdir. Para, gazete kuponları, yıldızlar, jeton gibi.

Olumsuz Pekiştirme

Bir davranışı izleyen durumda ortamdaki itici uyarının (ses,sıcaklık,ışık,koku..vs) çekilmesiyle, o davranışın yapılma olasılığını artırılmasıdır. Örneğin: Açık pencereden gelen gürültünün işe dikkat davranışını engellemesi durumunda pencerenin kapatılması ile bu davranışın artması olumsuz pekiştirme değildir.

Ortamda bir itici uyarının varlığını gerektirdiği için eğitim ortamlarında sıkça yer verilmesi uygun değildir. Çünkü olumsuz pekiştirme itici uyarı üzerinde yoğunlaşır. Dolayısıyla kaçma ve kaçınma davranışlarını artırır.

Olumsuz pekiştirme rnekleri

Bir ğretmen her dersin başında, geçen dersteki konu ile ilgili öğrencileri sözlü yoklamaktadır. Özellikle alışmayan öğrencileri seçip soru sormaktadır. Öğrenciler bu sıkıcı durumdan kurtulmak için her derse çalışarak gelmektedirler.

Otobslerdeki hız kayıt ve kontrolü sağlayan cihaz 90 km hızı geçince ses çıkarmaya başlamaktadır. Aynı şekilde yeni arabalarda emniyet kemeri bağlanmadığı sürece giderek şiddeti artan bir ses sürücüyü rahatsız etmektedir. Sürücüler bu sestен kurtulmak için hız kontrolünü ve kemer bağlamayı öğrenmektedirler.

Olumsuz pekiştirmenin kullanılmasında temel kural öğrenciye alternatif davranış sunmak ya da göstermektir. “Eğer x’ i yapmayı durdurur, y’ yi yapmaya başlarsan, bu olumsuz durumdan kurtulursun

Unutmamak gerekir ki, hem olumlu hem de olumsuz pekiştirme organizmanın hoşuna giden bir etki yaratır ve davranışın tekrar ortaya çıkma olasılığını artırır. Pekiştireçler yoluyla birey istendik ve istenmedik davranışlar öğrenebilir. Bu nedenle pekiştireçler çok dikkatli kullanılmalı ve doğru davranışlar pekiştirilmelidir!!!

Pekiştirme kuralları

1. Pekiştirme uygun davranışa bağımlı olmalıdır.
2. Pekiştirme uygun davranışın hemen ardından sunulmalıdır.
3. Programın başlangıç ve edinim aşamalarında davranış sürekli pekiştirilmelidir.
4. Etkili pekiştireçler kullanılmalı ve pekiştireçler çeşitlendirilmelidir.

5. Pekiştirenler etkili pekiştiren tarifeleri kullanarak uygulanmalıdır.
6. Pekiştirenler uygulayıcı tarafından kolay bulunulabilmeli ve kullanımını kolay olmalı.
7. Pekiştiren öğrenci için etkili olmalı. Yaşına cinsiyetine ve ilgilerine uygun olmalı.
8. Pekiştiren doygunluk sağlamamalı.
9. “seni sevmem”, “seni terk ederim”...vb. ifadeler pekiştiren olarak kullanılmamalı.

Pekiştirme Tarifeleri

Pekiştirme kurallarından birisi de etkili pekiştirme tarifelerinin kullanılmasıdır. Pekiştirme tarifeleri şöyle gruplanır:

1.Sürekli pekiştirme

2.Aralıklı pekiştirme

a.Oranlı pekiştirme

a-1 Sabit oranlı pekiştirme (SOP)

a-2 Değişken oranlı pekiştirme (DOP)

b.Sürekli pekiştirme

b-1 Sabit süreli pekiştirme (SSP)

b-2 Değişken süreli pekiştirme (DSP)

1. Sürekli pekiştirme

Davranışın her oluşmasının pekiştirilmesidir.

2. Aralıklı pekiştirme

a) Oranlı Pekiştirme

a-1 Sabit oranlı pekiştirme

Sabit bir oran belirlenir. Davranış belirlenen oranda gerçekleştiğinde pekiştireç sunulur. **Örneğin:** SOP₂ ile pekiştirilen bir davranışta;

2., 4., 6. davranışlar pekiştirilir.

a-2 Değişken oranlı pekiştirme

Davranışı pekiştirmek üzere bir oran belirlenir ve bu oran değişken olarak uygulanır. Örneğin; Çocuğun “lütfen” deme davranışı DOP3 ile pekiştiriliyorsa, ilk üç davranıştan herhangi biri, ikinci üç davranıştan herhangi biri gelişigüzel pekiştirilir. Uygulayıcı açısından bu tarifeni uygulanması zordur. Ancak pekiştireci ne zaman geleceği açıkça belli olmadığı için davranışın kalıcılığını sağlamada etkilidir.

LLL/LLL/LLL/LLL (lütfen deme)
+ + + + (pekiştirme oranı)

b) Süreli pekiştirme

Süreli davranışlarda, davranışın süresi artırılmak istendiğinde belli bir zaman aralığı içinde davranışın gerçekleşmesi pekiştirilir.

b-1 Sabit süreli pekiştirme

Sabit bir zaman aralığı içinde davranışın gerçekleşmesi pekiştirilir. İki şekilde uygulanabilir. Örneğin: Ali yerinde oturma davranışı için SSP5 ile pekiştiriliyor olsun. Ali 9.00'da derse gelir ve yerine oturur. 9.05'te pekiştireç kazanır. Davranış devam ederse 9.10 ve 9.15'de de pekiştireç kazanabilir. Bir başka uygulama biçiminde, Ali 9.00-9.05 arasında yerinde oturduğu için 9.05 te pekiştireç kazanır, fakat 9.07 de yerinden kalkar. 9.09 da yeniden oturur. 5 dakikalık pekiştirme süresi 9.09 dan başlar yani hiç yerinden kalkmazsa 9.14'de pekiştireç kazanabilir.

b-2 Değişken Süreli Pekiştirme

Davranışın pekiştirilme süreleri değişkendir. Davranışın belirlene zaman aralığı içinde gelişigüzel pekiştirilmesini içeri Örneğin DSP15 uygulanıyorsa. 15 dakikanın ortasında , başında, sonunda pekiştireç sunulur. Örneğin 9. dakikada, 17. dakikada, 35. dakikada v.b.

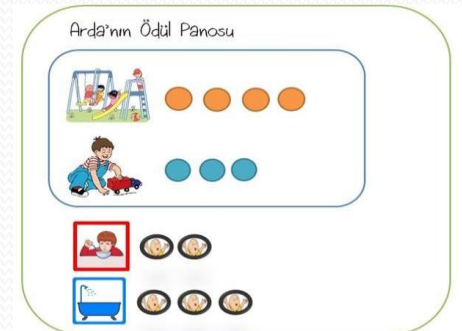
SABİT ORANLI	Doğru yapılan her 5 probleme 1 ek teneffüs
	Öğrencinin oyuncağını 3 kez paylaştıktan sonra ödüllendirilmesi
	Tüm ödevlerin bitirildiği her 2 dersin sonunda kütüphanede 15 dk. Resimli öykü kitabı okuma
	Üretilen her 10 parça için 50 ytl, her doğru 5 paket için 1 jeton
SABİT ZAMAN ARALIKLI	Öğrencinin yerinde oturması 10 dk.da bir gözlenir ve pekiştirilir
	5 dk. Da bir kez okuma davranışı gözlenir ve pekiştirilir
	Öğrencilerin ders çalışmaları 15 dk.da bir kontrol edilir.
DEĞİŞKEN ORANLI	10'a kadar ritmik saymada öğrenci 2, 6, 10'u söylediğinde, sonraki tekrarda 3, 5, 9'u söylediğinde farklılaşan şekilde pekiştirilir
	Ali yaklaşık 3 yoklama fişi doldurduğunda öğretmeni "özel yardımcı" kuponu verir
	Ortalama 8 oyuncak paylaşım davranışı için pekiştirilir. İzleyenlerde 7., daha sonrakinde 9. oyuncak paylaşımı pekiştirilir.
DEĞİŞKEN ZAMAN ARALIKLI	Kütüphanede kitap okuyan öğrenciler ortalama 15-25 dk. da bir pekiştirilir
	Yerinde oturma davranışı 20, 27, 35. dakikalarda gözlenir ve pekiştirilir. Bir sonraki derste 15., 19. 30. dk.larda pekiştirilir
	Öğretmenin bir hafta 2, 4, 5 günlerinde, ikinci haftanın 1. 3. günlerinde günlük kontrolü yaparak övücü vazması

Sembol Pekiştirenler

Sembol Pekiştirenler, uygun bir davranış sonrasında bireye bir başka pekiştirenle değiştirilmek üzere verilen yıldız, kupon, marka gibi araçlardır.

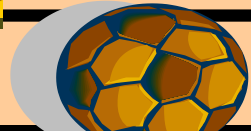
Dönüştürme oranı, nesne ya da etkinliğin güncel değeri göz önüne alınarak belirlenmelidir.

Bir adet şeker için 1, bir paket kraker için 5, bir plastik oyuncak için 10 sembol istenebilir.

Öğrencinin adı	Aldığı puan(yıldız)
Burak	*****
Ece	*****
Erim	***

Davranışlar ve değeri	
Parmak kaldırarak konuşma	**
Kapıya tıklayarak girme	*

Kazanılan puanın ederi	
*****	
*****	

Ceza

- Yapılan bir davranışın sonucunda, organizma için olumsuz bir durum yaratan uyarıcılara ceza denir. **Ceza da pekiştirme gibi iki türdür.**
- **Birinci tip cezada** davranışın arkasından olumsuz uyarıcı doğrudan doğruya verilir. Çocuğun yaptığı bir davranış nedeniyle dövülmesi, azarlanması... **İkinci tür cezada** ise ortamda bulunan olumlu bir uyarıcı ortamdaki çekilerek, organizma için olumsuz bir durum yaratılır. Çocuktan sevgiyi esirgeme, teneffüse çıkmayı yasaklama, arkadaşlarından ayırma...

Bedensel ceza

Bu uygulama için bence uygulamacı davranış değiştirme yöntemlerini bir kez daha incelemeli.

Cezadan kaçınmanın pek çok nedeni vardır

- Ceza davranışı azaltmaz, sadece baskılar yani cezanın varlığında ortaya çıkmasını engeller.
- İyi ve haklı nedenlere dayanmayan ceza başka davranış sorunlarına yol açar. (Korku, kaygı ve saldırganlık gibi).
- Cezanın etkisi ceza vereni pekiştirebilir.

- Ceza uygun davranışın ne olduğuna ilişkin bir ipucu sağlamaz. Ceza veren kişinin saldırganlığı ceza alan ve bunu izleyen çocuklar için olumsuz bir modeldir.
- Ceza cezalandırılan çocukta dargınlık ve içe kapanma gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir.
- Ceza olumlu iletişim kurma fırsatlarını engeller.
- Ceza gücünün haklı olduğu imajı yaratabilir.
- Cezalandırılan çocuğun akademik çalışmalara yönlendirilmesi güçleşir. Bu da ikinci bir cezayı başarısızlığı getirir.

Pekiştiren davranışı gclendirirken, ceza zayıflatır ya da belli bir süre için durdurur. Ceza davranışı kısa zamanda durdurduğu ve uygulaması kolay olduğu için öğretmenler ve ebeveynler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Ceza, istenmedik davranışların bastırılmasında etkili olabilir. Ancak davranış değişikliğine neden olmaz. Diğer bir deyişle istenmedik bir davranışı istendik yönde değiştirmez. Cezanın diğer bir olumsuz yönü ise saldırgan davranışlara neden olmasıdır

SÖNME

Sönme, daha önceden pekiştirilen bir davranıştan pekiştirmenin geri çekilmesi yoluyla hedef davranışın yoğunluğunun ve/veya sıklığının dereceli olarak azaltılması sürecidir.

Örn: Öğrenci sürekli yerinden kalkarak ve sınıfta gezinerek, öğretmenin “yerine otur” demesi ile geçici bir süre yerine oturur. Bu döngü tekrarlanmaya başlar. Yani çocuk tekrar yerinden kalkar, öğretmen yerine oturur.

Sönme tekniğini uygularken izlenecek basamaklar

- Hedef davranışı izleyen bütün pekiştireçler belirlenir.
- Hedef davranışı izleyen bütün pekiştireçler geri çekilir.
- Hedef her yapıldığında görmezden gelinir.(TUTARLI OL)
- Sönme uygulaması süresince uygun davranışları pekiştir.
- Kendiliğinden geri gelme ve sönme patlaması yaşandığında tutarlı ol.
- Uygulayıcı dikkatinin uygun davranışlar üzerinde olduğunu göster ve öğret.

Sönmede Dikkat Edilmesi Gerekenler

1. Davranış her yapıldığında görmezden gelinmelidir.
2. Uygulayıcı ve çocukla ilgili diğer kişilerin de birbirleriyle tutarlı olması kesinlikle şarttır.
3. Pekiştirme kaynağı kontrol edilemiyorsa, sönme etkili bir yöntem olmayabilir.

Sönmenin avantajları;

Sönme, sözel ya da bedensel zorlama kullanmaksızın uygun olmayan davranışların azaltılmasında etkili olabilir.

Sönme, bir ceza uygulaması değildir.

Uygun olmayan davranış görmezden gelinirken uygun olan davranışların pekiştirilmesi sönme sürecinin en önemli ögesidir.

Tepkinin bedeli

- Tepkinin bedeli, uygun olmayan davranışı izleyen biçimde, elde ettiği ödüllerin (yıldız, gülen yüz) geriye alınmasıdır.
- Örn:Sınıf başkanlığını elinden alma,
Müzik dersinde şarkı söyletmememe
Sınıf defterini imzalatmaya
götürmememe vs.

Tepkinin bedelinin avantajları;

- Sembol pekiştirme ve diğer olumlu pekiştirme uygulamaları ile birlikte kullanılabilir.
- Evde ve okulda kolayca kullanılabilir.
- Tepkinin bedeli uygulaması davranışları azaltmada hızla etki gösterir. Etkisi uzun dönemlidir.
- Tepkinin bedeli sürecinde uygulamacı değişmesi gereken davranışlara odaklanır.
- Tepkinin bedeli sürecinde uygun olmayan davranış ile pekiştirecin geri alınması arasında küçük bir gecikme vardır.

Mola

- Mola uygun olmayan davranışın ardından belirli bir süre pekiştirme kaynaklarından uzaklaştırılmasıdır.
- Mola temelde iki biçimde uygulanır.
 - Pekiştireçlerin çocuktan uzaklaştırılması
 - Çocuğun pekiştirme kaynaklarından uzaklaştırılması

Mola kullanımı için öneriler

- Mola kullanımı, olumlu pekiştirme uygulaması ile eşleştirilmelidir.
- Çocuk, bulunduğu ortamın ve etkinliklerin mola alanındakinden daha cazip olduğunu algılamalıdır.
- Uygulayıcı mola uygulamasının etkisini değerlendirip etkisiz ise devam etmemelidir.
- Uygulayıcı, mola tekniğini çocuktan kurtulma amacıyla kullanıp mola uygulamasını suistimal etmemelidir.
- Mola süresi çok uzun tutulmamalıdır.
- Mola alanının pekiştirici özelliği olmamalıdır.
- Mola saldırgan çocuklar için etkili olabilirken içine kapanık çocuklar için kullanılmamalıdır.

Molanın Avantajları

- Mola ve olumlu pekiştirme süreçlerini bir arada kullanmak kolaydır.
- Mola süreçlerinin etkisi oldukça hızlıdır ve bu etki uzun sürelidir.
- Çocuğu eğitim ortamından uzaklaştırmadan da mola uygulamaları yapılabilir.
- Çok zorlayıcı davranışların (saldırganlık gibi) azaltılmasında önemli bir seçenektir.

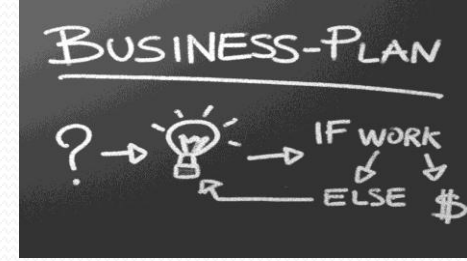
Mola'nın potansiyel yan etkileri ve dezavantajları;

- Çocuğun pekiştireç bulamayacağı bir alana gönderilmesi, uygulayıcı için olumsuz pekiştirme etkisi yaratabilir.
- Mola süresi uygulayıcı tarafından uzatılarak, mola suistimal edilebilir.
- Çocuklar arasında ki bireysel farklılıklar dikkate alınmazsa, çocukların birinin diğerine karşı pekiştirilmesi ya da cezalandırılması olarak algılanabilir.
- Çocuk başka uygun olmayan davranışlar sergileyebilir.
- Çocuğun eğitim ortamından uzaklaştırılması akademik performansı olumsuz etkileyebilir.

PROBLEM DAVRANIŞ İÇİN OLUMLU DAVRANIŞ DESTEĞİ PLANI

PROBLEM DAVRANIŞ İÇİN OLUMLU DAVRANIŞ DESTEĞİ PLANI

- Öğrenci : Burhan Aydın
- Sınıfı : 4-B
- Programı uygulayan :
- Program tarihi : ... / ... / 200.

PROBLEM DAVRANIŞIN TANIMLANMASI

- A) Tanım : Sınıfta gezinme. Günde en az iki defa, ortalama sekiz dakika süresince sınıfta gezinme davranışını göstermektedir.
- B) Davranış öncesi : Yerinde öne-arkaya, sağa-sola sallanmaya başlar, ağlar, yere uzanır (masaya başını koyar).
- C) Davranışı ortaya çıkaran değişkenler : Yapılan etkinlikte başarısız olduğunda, kendisiyle ilgilenilmediğinde (sürekli kendisiyle öğretim yapılınsın, konuşulsun istiyor.) ve engellenildiğinde (oynamakta olduğu materyal elinden alındığında) problem davranış ortaya çıkabiliyor.
- D) Sıklığı / yüzdesi : Problem davranış bir gün boyunca ortalama iki defa ortaya çıkıyor; davranış ortalama olarak sekiz dakika sürüyor.

UYGUN ALTERNATİF DAVRANIŞIN TANIMI

- A) Tanım : Dikkat çekmek için etkinliği bırakmak yerine; parmak kaldırabilir, isteğini sözel olarak ifade edebilir. (ör: öğretmenim ödevime bakar mısın, ödevimi yapamıyorum yardım eder misin ? vb.) Etkinliklerde başarısız olduğunda öğretmenden yardım, etkinlik tekrarı isteyebilir (öğretmenim yapamıyorum diyebilir, yeniden oynayabilir miyiz diye sorabilir.)

- B) Öğretim yöntemi : Alternatif davranışlar ödüllendirilerek, problem davranışlar görmezden gelinerek öğretilir. Ör: Sırasında oturup, öğretmeni dinlediği durumlarda bu davranışı vurgulanarak ödüllendirilir, sınıfta gezindiği durumlarda ise hiç ilgilenilmez, gezinme davranışına ödül olacak hiçbir uyaran verilmez.

ÇEVRESEL DÜZENLEMELER

A) Daha uygun ve bağımsız olabilmesi için öğrenciye gerekli beceriler :

- Parmak kaldırarak söz hakkı isteme
- İsteklerini sözel olarak ifade edebilme
- Sıra bekleme (oyun etkinliklerinde, sırası gelince oynaması).

B) Baş etme becerileri :

- Başarısızlığı kabullenme, başarısızlığı gidermek için yeni yollar deneyebilme.
- Sırasını bekleme, sırası geldiğinde harekete geçme.

C) Sınıf / okul düzenlemeleri : Problem davranışa neden olabilecek materyaller öğretim süreci için gerekli değillerse, ortamdan kaldırılmalıdırlar. Etkinliklerde başarısız olduğunda, başarısızlığı çevresindeki kişiler (öğretmenler, öğrenciler, stajyerler) tarafından vurgulanmamalı, başarısızlığı hiçbir şekilde espri konusu yapılmamalı.

ÖĞRETİM

A) Pekiştirenler :

Hoşlandığı

- Sosyal : Aferin, çok güzel olmuş vb.
- Simgesel : Defterine yıldız atmak, pekiyi yazmak.
- Birincil : Cips, kraker, gofret.
- Etkinlik : Top ile, oyuncak arabalarla, kumla oynamak.

Hoşlanmadığı

- Etkinliklerde başarısız olma.
- Etkinlik dışı bırakılma.
- Sevdiği materyalin elinden alınması.

B) Pekiştireç tarifesi : Önce sürekli pekiştirme daha sonra zaman aralıklı pekiştirme (sabit / değişken oranda) tarifesi kullanılacak.

YÖNTEM

A) Yöntem : Olumlu davranışların pekiştirilmesi, problem davranışların görmezden gelinmesi. Alternatif davranışlar pekiştirilerek öğretilecek. Pekiştireçler zamanla geri çekilecek, davranışın genelleştirilmesi sürecine geçilecek.

B) Yöntem için gerekçe : Alternatif davranışlar kazanıldığında (yerinde oturma, isteklerini sözel olarak ifade etme) problem davranışlar azalacaktır. Etkinliği bırakmanın, yerinden kalkıp gezinmenin hiçbir pekiştirecini öğrenci görmeyecek, yerinde oturmanın etkinliği sürdürmenin pekiştireçlerini görecektir. Pekiştirilen, yerinde oturma davranışının sıklığının / süresinin artması düşünülmektedir. Pekiştirilmeyen, görmezden gelinen sınıfta gezinme davranışının ise sıklığının / süresinin azalacağı düşünülmektedir.

KAYIT TUTMA

Veri toplama yöntemi : Anlık zaman örnekleme kayıt formu

Anlık Zaman Örnekleme Kayıt Formu

Gözlenen :

Gözlenen :

Hedef davranış :

Tarih :

	5 dk	10 dk	15 dk	20 dk	25 dk	30 dk
Yerinde oturma						
Elkinlikle uğraşma						

UYGULAYACAK KİŞİ

- Programı iki sınıf öğretmenini ve iki stajyer uygulayacak. Programın uygulanabilmesi için sınıfta bulunan bütün öğretmenlerin programdaki hedefleri bilmesi ve hedeflere ulaşmada gerekli davranışları göstermesi gerekmektedir.
- Uygulanan programdan öğrencinin ailesi de haberdar edilerek, programın aile tarafından da desteklenmesi sağlanacaktır.

DAVRANIŞ ÜZERİNDE YETİŞKİN İLGİSİNİN ETKİLERİ

A) Bağımlı Davranış:

Çocuk kendi kendine bir takım becerileri yapmayı öğrendikten sonra, ana-baba ve öğretmen bu becerileri çocuk için yapmayı sürdürürse, çocuğun yetiştirilmesine bağlı olması, büyümemesi, olgunlaşmaması durumudur.

B) Emeklemeye Gerileme:

Çocuğun yaşına uygun olmayan davranışlar sergilediğinde bu davranışın yetişkinler tarafında görülmesi ve ilgilenmesi durumunda davranış pekiştirilmekte ve artmaktadır. Bu duruma emeklemeye gerileme denir. Bunun karşın olumsuz davranışın görmezden gelinmesi durumunda davranış azalmakta ve yok olmaktadır. Yetişkin ilgilendiği davranışı artırır.

C) Yetişkin Yönelimli Çocuk

Çocuğun yetişkinlerle rahatça etkileşimde bulunurken ,akran gurubu ile birlikte olamaması durumdur.

Bu davranış karşısında çocuk davranışına ilgi yada ilgisizlik davranışın seyrini etkiler.

ELEŐTRİ TUZAĞI

Öğretmen ve yetişkinin, çocuğun olumlu davranışlarını ödüllendirmeyip olumsuz davranışlarının üzerinde yoğunlaŐması ve eleŐtirilerini her seferinde giderek artırmasına rağmen çalışma davranışının azalması durumudur.

YARDIM TUZAĞI

Öğretmen, çocuğun yapabildiklerinden çok, yapamadıklarının üzerinde durarak, çocuğun zorlandığı basamaklarda yardım etmesi sonucu farkında olmadan çocuğun yapamadıklarının artırılmasıdır.

Teşekkürler !

